

Γ. ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Ἐκτός τοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον προέβλεπε διὰ τὴν διοίκησιν τῆς ἐκπαιδεύσεως ὁ περὶ δημοτικῶν σχολείων νόμος τοῦ 1834, περιλαμβάνετο καὶ ὁ θεσμὸς «τῶν ἐπιτροπῶν πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν ἐπιτοπίων σχολείων», τὰ τῆς συνθέσεως καὶ λειτουργίας τῶν ὁποίων ἀνεπτύξαμεν ἄνωτέρω.

Τὸ σύστημα τῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν σχολείων δὲν ἦτο ἄγνωστον εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Πρὸ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, πάντα τὰ σχολεῖα τοιαύτην διοίκησιν εἶχον. Τὰ σημαντικώτερα πρόσωπα ἐκάστου μέρους συνεκρότουν, εἴτε ἐκλεγόμενα παρὰ τῶν λοιπῶν κατοίκων, εἴτε καθιστάμενα διὰ διαθήκης, τὴν ἐφοροδημογεροντείαν, ἢ ὁποῖα ἐπεμελεῖτο τῆς καθόλου λειτουργίας τοῦ σχολείου, τῆς ἐξευρέσεως καὶ μισθοδοτήσεως τοῦ προσωπικοῦ, τοῦ ἐφοδιασμοῦ αὐτοῦ διὰ τῶν ἀναγκαίων μέσων διδασκαλίας κτλ. καὶ παρηκολούθει τὴν συντελουμένην ἐν αὐτοῖς ἐργασίαν. Ἦτο πρόσφορον κατ' ἀκολουθίαν τὸ ἔδαφος νὰ δεχθῆ τὸν εἰσαχθέντα διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1834 θεσμόν, ὁ ὁποῖος θὰ ἠδύνατο σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἐξελιχθῆ εἰς τὴν πλήρη αὐτοδιοίκησιν. Ἀλλὰ πρὸ τῆς συστάσεως τοῦ Βασιλείου δὲν ὑφίστατο ὠργανωμένη πολιτεία, ἢ ὁποῖα νὰ μεριμνᾷ ὑπὲρ τῆς ἐπιτοπίου ἐκπαιδεύσεως καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἰδιῶται καὶ ἐνδιαφέρον ἐδείκνυον ὑπὲρ αὐτῆς καὶ εἰς χρηματικὰς ἀκόμη θυσίας ὑπεβάλλοντο. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ὅμως τοῦ Κράτους καὶ τὴν ἀνάληψιν ἐκ μέρους τῆς πολιτείας καὶ τῶν δήμων τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, ἐκλιπούσης τῆς ἀμέσου ἐπαφῆς τῶν κατοίκων πρὸς τὸ σχολεῖον, ἐχαλαρώθη ὁ ζῆλος αὐτῶν καὶ τοιουτοτρόπως ὀλίγον κατ' ὀλίγον περιέπεσεν εἰς ἀχρηστείαν ὁ θεσμὸς¹. Τὰ μέλη τῶν ἐπιτροπῶν ἢ ἠδιαφόρουν διὰ τὸ σχολεῖον, ἢ, ὑφιστάμενα τὴν ἐπίδρασιν τῆς κομματικῆς συναλλαγῆς, ἐνήργουν ἀναλόγως πρὸς τὰ προσωπικὰ ἢ πολιτικὰ των πάθη. Ἰδίως τὰ δικαιώματα τῶν ἐπιτροπῶν νὰ ἐπεμβαίνουν εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ νὰ παύουν τὸν δι-

1. Θ. Π. Δεληγιάννη καὶ Γ. Ζηνοπούλου «Ἑλληνικὴ νομοθεσία» τ. Στ', 1875, σελ. 487.

δάσκαλον, ἀπέβησαν ὄργανα κατατυραννήσεως τῶν ἐκπ. λειτουργῶν καὶ ὑποδουλώσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰ οὐχὶ εὐγενέστερα τῶν παθῶν. Ἐν τούτοις, ἂν ὁ λαὸς ἀπέκτα ὄριμον πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν συνείδησιν, τὸ σύστημα τῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν σχολείων, θ' ἀπέβαινε πρὸς μεγίστην ὠφέλειαν τῆς στοιχ. ἐκπαιδεύσεως, διότι αὕτη θὰ ἐτίθετο ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτεῖαν καὶ παρακολούθησιν τῶν ἐνδιαφερομένων πολιτῶν.

Ἡ ἀνάγκη ἀφ' ἑνὸς τῆς παροχῆς εἰς τὰ σχολεῖα τῆς δυνατότητος νὰ ἐπαρκοῦν εἰς τὰς προχείρους καὶ ἄμέσους ἀνάγκας αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἢ διαπιστωθεῖσα ἀκαταληλότης τῶν ἰδιωτῶν, ὅπως μετέχουν οὐσιαστικώτερον εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ σχολείου, ὠδήγησεν ἄρκετὰ μετὰ τὴν ἀχρήστευσιν τῶν ἐπιτροπῶν τοῦ νόμου τῶν 1834 χρόνων εἰς τὴν ἐπαναφορὰν αὐτῶν διὰ τοῦ νόμου 452 τοῦ 1914 «περὶ συστάσεως σχολικῶν ἐπιτροπῶν καὶ σχολικῶν ταμείων», ὅστις ἀπετέλει τμῆμα τῆς σειρᾶς τῶν ἐκπ. νομοσχεδίων, τῶν καταρτισθέντων ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Ι. Τσιριμώκου. Ὁ νόμος 452 περιώριζε τὴν ἐπέμβασιν τῶν ἐπιτροπῶν μόνον εἰς τὸ οἰκονομικὸν μέρος, ἀπέκλειε δ' ἀπολύτως ταύτας ἀπὸ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ. Οὕτως ἔργα αὐτῶν ὠρίσθησαν τὰ ἑξῆς: α) ἡ μέριμνα διὰ τὴν καθαριότητα, θέρμανσιν, ὑπηρεσίαν, ἐπισκευήν, καὶ συντήρησιν τοῦ διδακτηρίου καὶ τῶν παραρτημάτων αὐτοῦ, β) ἡ μέριμνα διὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν γυμναστηρίου καὶ σχολικοῦ κήπου, γ) ἡ προμήθεια τῶν ἀναγκαίων ἐπίπλων, σκευῶν, ὀργάνων διδασκαλίας καὶ βιβλίων, δ) ἡ παροχὴ εἰς τοὺς ἀπόρους μαθητὰς βιβλίων, γραφικῆς ὕλης, ὑποδημάτων, ἐνδυμάτων κτλ., ε) ἡ λήψις μέτρων ὑπὲρ τῆς υἰγείας τῶν μαθητῶν, καὶ στ) ἡ φροντίς διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως τῶν μαθητῶν. Ἐν ἐκάστῳ σχολεῖῳ τῆς στοιχ. ἐκπαιδεύσεως συνιστᾶτο «σχολικὸν ταμεῖον», ὅπερ ἀπετέλει ἴδιον νομικὸν πρόσωπον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκεν ἡ περιουσία αὐτοῦ. Ἡ διοίκησις τοῦ ταμείου ἐνηργεῖτο παρ' ἐπιτροπῆς, ὑπὸ τοῦ νομάρχου, τῇ προτάσει τοῦ ἐπιθεωρητοῦ, διοριζομένης ἀνά τριετίαν καὶ ἀποτελουμένης ἐκ γονέων ἢ κηδεμόνων τῶν μαθητῶν. Γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς ἦτο ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου. Ὡς πόροι τῶν σχολικῶν ταμείων ἐλαμβάνοντο α) ὑποχρεωτικὰ

είσφοραί τῶν δήμων, κοινοτήτων καὶ ἐνοριακῶν ναῶν, αἵτινες δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε κατώτεροι τῶν 100 δρχ. κατ' ἔτος διὰ τῆς δήμου καὶ τῶν 50 διὰ τὰς κοινότητας καὶ τοὺς Ναοὺς, β) κληροδοτήματα καὶ δωρεαί, γ) τὰ εἰσπραττόμενα ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν προϊόντων τοῦ σχολικοῦ κήπου ποσά, δ) τὰ καταβαλλόμενα παρὰ τῶν γονέων τῶν μαθητῶν πρόστιμα λόγω παραβάσεως τοῦ νόμου περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως καὶ ε) τὸ προϊόν ἐράνων ἢ σχολικῶν ἐορτῶν. Δυστυχῶς οἱ πόροι τῶν σχολικῶν ταμείων κατὰ τὸ πλεῖστον ἔμενον μόνον εἰς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου ἀναγεγραμμένοι. Οἱ δήμοι κτλ. μετὰ δυσφορίας ἢ οὐδόλως ἀνέγραφον εἰς τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν τὰς ὑποχρεωτικὰς εἰσφοράς. Κληροδοτήματα καὶ δωρεαί δὲν ἐδίδοντο. Ὁ σχολικὸς κήπος, καὶ ὅπου ὑπῆρχε, οὐδὲν ἀπέδιδεν. Ἔσοδα ἐκ προστίμων δὲν ἐπραγματοποιοῦντο. Ἡ περίουσία συνεπῶς τῶν σχολικῶν ταμείων ἦτο πτωχοτάτη καὶ δὲν ἠδύνατο ν' ἀνταποκριθῆ εἰς τὰς ἐλπίδας, τὰς ὁποίας ἐστήριζεν ἐπ' αὐτῶν ὁ νόμος. «Ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους συνιστώμενα καὶ λειτουργοῦσαι αἱ σχολικαὶ ἐπιτροπεῖαι» γράφει ἡ εἰσηγητικὴ ἐκθεσις ἢ «φρονοῦμεν, ὅτι θὰ ἀποβῶσι χρησιμώταται λύουσαι ἀληθῶς, μὲ τὴν βοήθειαν ἐννοεῖται τῆς πολιτείας, τὰ σημαντικὰ ζητήματα, περὶ ὧν πρόκειται». Καὶ πράγματι, ἂν ἐχορηγοῦντο εἰς ταύτας πόροι οὐσιαστικώτεροι καὶ ἂν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μελῶν τῶν ἐπιτροπῶν ἦτο μεγαλύτερον, τὰ σχολικὰ ταμεῖα θὰ ἠδύνατο νὰ θεραπεύσουν πολλὰς ἀνάγκας τῶν σχολείων. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὰς δυσμενεῖς συνθήκας, ὑφ' ἃς ἐλειτούργησαν, προσέφερον πολλὰς ὑπηρεσίας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιβάλληται ἡ διατήρησις καὶ ἐνίσχυσις αὐτῶν¹.

Ὑπὸ τὸν τύπον τοῦ νόμου 452 ἐλειτούργησαν τὰ σχολικὰ ταμεῖα μέχρι τοῦ 1931, ὅτε ἀναδιωργανώθησαν διὰ τοῦ νόμου 5019², ὅστις εἰσήγαγε τὰς ἐξῆς μεταρρυθμίσεις: α) συνεχῶνευσε τὰ σχολικὰ

1. Ἐκπαιδ. νομοσχέδια, 1913, σελ. 41.

2. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ σχολικὰ ταμεῖα καὶ συγκεκριμένως διὰ τὸν σκοπὸν τῆς ἀνεγέρσεως διδασκηρίων καὶ ἐφοδιασμὸν τῶν σχολείων δι' ἐποπτικῶν μέσων διδασκαλίας, ἰδρύθησαν διὰ τοῦ νόμου 2442 τοῦ 1920 τὰ ταμεῖα Ἐκπ. προνοίας, περὶ ὧν θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω.

3. Ἐφ. Κυβ. Τ. Α' 160 (1931).

ταμεία μετὰ τῶν ταμείων ἐκπ. προνοίας τοῦ ν. 2442, συνενώσας καί εὐρύνας τοὺς σκοποὺς αὐτῶν καὶ β) κατέστησε μεγαλυτέραν τὴν συμμετοχὴν τοῦ λαϊκοῦ παράγοντος εἰς τὴν διοίκησιν τῶν σχολείων. «Ἡ τοιαύτη συμμετοχὴ τῶν πολιτῶν» ἀναγράφεται ἐν τῇ εἰσηγητικῇ ἐκθέσει «καὶ ἰδίᾳ τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων τῶν μαθητῶν, εἰς τὴν διοίκησιν τῶν σχολικῶν περιουσιῶν εἶνε προφανές ὅτι καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν προκοπὴν τοῦ σχολείου προσώπων θὰ αὐξήσῃ καὶ εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ λαοῦ θὰ συντελέσῃ. Διότι οὕτως ἀνάγκαι κατ' ἔξοχὴν τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος, ὡς εἶνε αἱ ἀνάγκαι τῶν κατὰ τόπους σχολείων, θὰ κατορθωθῇ βαθμηδὸν νὰ παύσωσι θεωρούμεναι ὡς ἀντικείμενον ἀποκλειστικῆς μερίμνης τοῦ Κράτους καὶ τῶν κρατικῶν ὀργάνων καὶ θὰ ἀντικρῶνται κατὰ πρῶτιστον λόγον ὡς ἴδια τοπικὰ προβλήματα, ὧν ἡ λύσις θὰ ἐναπόκειται εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν πρωτοβουλίαν καὶ μέριμναν. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ διανοίγεται εὐρὺ στάδιον συμμετοχῆς εἰς τὴν ζωὴν τοῦ σχολείου καὶ τοῦ λαϊκοῦ παράγοντος, ὅστις ἀσφαλῶς θὰ καταστήσῃ τὴν ζωὴν ταύτην ἐντονωτέραν καὶ πλουσιωτέραν καὶ θὰ ἐξυψώσῃ τὸ σχολεῖον καὶ τοὺς ἐργάτας αὐτοῦ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν πολιτῶν καὶ εἰς τὴν συνείδησιν τῆς σπουδαζούσης νεολαίας». Τὰ μέλη τοῦ σχολικῶν ἐφορειῶν τοῦ νόμου 5019 συνεκροτήθησαν ἐκ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ σχολείου, ἑνὸς μέλους τοῦ δημοτικῆς ἢ κοινοτικοῦ συμβουλίου, ἑνὸς μέλους τοῦ Ἐκκλ. συμβουλίου τοῦ ἐνοριακοῦ ναοῦ, εἰς ὃν ὑπάγεται τὸ σχολεῖον, καὶ δύο γονέων ἢ κηδεμόνων μαθητῶν, ἐκλεγομένων ἀνὰ διετίαν ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῶν γονέων. Ὁ λαϊκὸς παράγων ἐν τῇ διοικήσει τοῦ σχολείου ἐνισχύθη οὕτω διὰ τῆς προσθήκης τῶν ἀντιπροσώπων τῶν δήμων καὶ τῶν ἐνοριῶν καὶ διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν δύο λαϊκῶν μελῶν ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῶν γονέων, ἐνῶ πρότερον ταῦτα διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ. Οἱ πόροι τῶν ταμείων ηὐξήθησαν, διατεθέντος ὑπὲρ αὐτῶν τοῦ προϊόντος τοῦ ἐνσήμου ἐκπ. προνοίας καὶ ἐπιβληθέντων ὑποχρεωτικῶν ἐράνων ἐπὶ τῶν κατοίκων καὶ τοπικῆς εἰδικῆς φορολογίας. Οἱ σκοποὶ τῶν σχολ. ταμείων ηὐρύνθησαν, διακρινόμενοι εἰς τρεῖς κατηγορίας 1) τὴν αὐξήσιν τῆς περιουσίας αὐτῶν, 2) τὴν ἀνέγερσιν καὶ συντήρησιν διδασκηρίου καὶ τὸν ἐφοδιασμὸν

αὐτοῦ δι' ἐποπτικῶν μέσων διδασκαλίας καὶ 3) τὴν μέριμναν διὰ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν πρόοδον τῶν μαθητῶν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς περιουσίας αὐτῶν ἔδωκε μεγαλύτεραν ἐλευθερίαν κινήσεως ὁ νόμος 5029 εἰς τὰς ἐφορείας, δυναμείας νὰ δαπανοῦν μέχρι μὲν 5 χιλ. δρ. οἰκεία ἀποφάσει, μέχρι δὲ 30 χιλ. μετ' ἔγκρισιν τοῦ ἐπιθεωρητοῦ καὶ ἄνω αὐτῶν μετ' ἔγκρισιν τοῦ Ὑπουργείου.

Ἡ συμβολὴ τῶν σχολικῶν ἐφορειῶν κατὰ τὸν μέχρι τοῦδε βραχὺν χρόνον τῆς λειτουργίας των ἀπέβη ἀξιόλογος. Οὐ μόνον τὸ διδακτήριον, τῇ μερίμνῃ αὐτῶν, συντηρεῖται ἐν καλῇ καὶ εὐπρεπεῖ καταστάσει, ἀλλὰ καὶ δι' ἐποπτικῶν μέσων διδασκαλίας ἐφωδιόεθσαν πλεῖστα σχολεῖα καὶ ἀρκετὰ διδακτήρια ἀνηγέρθησαν μετὰ τὴν πρωτοβουλίαν των. Εἶνε πολὺ παρηγορητικὸν καὶ εὐοίωνον νὰ παρακολουθῆ τις τὸν θερμὸν ζῆλον μετὰ τὸν ὁποῖον τὰ μέλη τῶν ἐφορειῶν ἐκτελοῦν τὰ καθήκοντα των καὶ φροντίζουν διὰ τὴν προκοπὴν τοῦ σχολείου, μὴ φειδόμενα κόπων, μηδὲ οἰκονομικῶν θυσιῶν. Ἡ νῦν δὲ λειτουργία τῶν σχολικῶν ἐφορειῶν τείνει νὰ ἐξαλείψῃ τὴν δυσπιστίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐμπνεύσῃ ὁ θεσμὸς κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς λειτουργίας του ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου τοῦ 1835 καὶ παρέχει τὴν ἐλπίδα ὅτι, ἀνδρούμενος καὶ βοηθούμενος, θὰ καταλήξῃ εἰς τὴν πλήρη αὐτοδιοίκησιν τῆς στοιχ. ἐκπαιδεύσεως.

Παραθέτομεν κατωτέρω ἀπολογισμὸν τῶν σχολικῶν ταμείων τῆς στοιχ. ἐκπαιδεύσεως 66 ἐκ τῶν 75 ἐκπ. περιφερειῶν τοῦ Κράτους κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1932--1933¹.

1. Ἐκπ. Δελτίον, Περ. Β' Τ. Ε', 1935 σελ. 94.

ΠΙΝΑΞ

Έσοδων και εξόδων τών σχολικῶν ταμείων τών σχολείων στοιχειώδους ἔκτασης 63 περιφερειῶν
 ἐκ τῶν 75, κατὰ εἶδη σχολείων.

Σχολεῖα	Χρῆσις 1931—1932										Ἀριθμὸς λει- τούργησάντων σχολικῶν τα- μείων
	Ἔσοδα		Ἔξοδα		Ἔσοδα		Ἔξοδα		Ἔσοδα		
	Δρχ.	Λ.	Δρχ.	Λ.	Δρχ.	Λ.	Δρχ.	Λ.	Δρχ.	Λ.	
Νηπιαγωγεῖα	48.091	80	10.331	05	30.100	80	28.322	05	53		
Μονοτάξια	11.672.496	20	3.999.463	80	9.507.803		6.164.157		3.240		
Διτάξια	5.268.540	05	3.145.581	85	5.042.512	70	3.371.879	20	865		
Τριτάξια	3.911.591	75	1.857.398	50	2.907.840	80	2.861.149	50	412		
Πολυτάξια	7.273.377	25	7.816.771	50	3.718.370	45	11.371.778	25	655		
Σύνολον	28.264.097	05	16.739.816	70	21.206.627	75	23.797.286	50	5.233		